

**Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen soveltamisohje
1.11.2019 alkaen**

Sisältö

1. YLEISTÄ.....	2
2. TOIMEENTULOTUEN HAKEMINEN.....	2
3. TOIMEENTULOTUEN RAKENNE.....	4
3.1 Perustoimeentulotuki (Kela käsittelee)	4
3.2 Täydentävä toimeentulotuki (kunta käsittelee)	5
3.3 Ehkäisevä toimeentulotuki (kunta käsittelee)	6
3.4 Kiireellinen toimeentulotuki.....	6
4. ERITYISISTÄ TARPEISTA TAI OLOSUHTEISTA AIHEUTUVAT MENOT	6
5. TOIMEENTULOTUEN TAKAISINPERINTÄ JA VARALLISUUDEN HUOMIOIMINEN	12
6. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI	14

1. YLEISTÄ

Suomen perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvataan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Toimeentulotukiasian käsittelyssä on huomioitava seuraavat säädökset ja ohjeistukset muutoksineen:

- Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412 ja Laki toimeentulotukilain muuttamisesta 1.1.2017(815/2015)
- Hallintolaki 6.6.2003/434
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189
- Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704
- Avioliittolaki 13.6.1929/234
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386
- Laki sosiaalisesta luototuksesta 20.12.2002/1133
- Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:4.
- Kelan perustoimeentulotuen käsittelyohjeet 1.1.2017 alkaen:
- <http://www.kela.fi/documents/10192/11d7929d-e401-4cd7-afb6-104469d46636>

Soveltamisohje on tarkoitettu selkiyttämään ja tarkentamaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen perusteita, menettelytapoja ja tuen määräytymistä. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen vahvistamaa ohjetta ei voi kuitenkaan käyttää yksinomaan päätöksen perusteluina, vaan päätösten tulee aina perustua toimeentulotukilain säädöksiin. Soveltamisohjeen tarkoituksena on myös taata kuntalaisille yhdenvertainen käytäntö toimeentulotukilakia sovellettaessa. Ohje ei rajoita viranhaltijoiden yksilö- ja perhekohtaista harkintaa.

Toimeentulotukea myönnettäessä noudatetaan toimeentulotukilakia (815/2015) siihen tehtyne lisäyksineen ja sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman oppaan (Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille 2013:4) ohjeita siltä osin kuin ne vastaavat voimassa olevaa lainsäädäntöä. Opasta ei ole uudistettu perustoimeentulotuen siirryttyä Kelan vastuulle vuoden 2017 alusta lukien. Kuitenkin oppaassa esitetyt linjaukset, oikeustapaukset ja korkeimman hallinto-oikeuden vakiintunut ratkaisukäytäntö ovat edelleen monilta osin ajankohtaisia ja opasta voi hyödyntää soveltuvin osin. Kelalla on omat soveltamisohjeensa etuuskäsittelijöilleen, jotka löytyvät myös Kelan verkkosivuilta:

<https://www.kela.fi/documents/10192/3464829/Toimeentulotuki.pdf>

2. TOIMEENTULOTUEN HAKEMINEN

Kansaneläkelaitos (Kela) myöntää perustoimeentulotuen 1.1.2017 alkaen. Kunnat myöntävät täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea. Hakijan tulee aina ensin hakea Kelalta perustoimeentulotukea.

Täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea voidaan hakea samalla, kun haetaan perustoimeentulotukea. Kelan on hakijan pyynnöstä toimitettava hakemus kuntaan tehtyään päätöksen perustoimeentulotuesta, jos hakija on esittänyt hakemuksessaan muita kuin toimeentulotuen perusosaan ja muihin perusmenoihin kuuluvia menoja.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarve voidaan arvioida vasta sen jälkeen, kun hakijalle on ensin tehty perustoimeentulotukea koskeva laskelma ja päätös. Poikkeuksena on täydentävä toimeentulotuki hautauskustannuksiin, joka haetaan kunnasta.

Asiakas voi tehdä hakemuksen täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta suoraan kuntaan, jos hän on jo saanut Kelasta hakemusta koskevalle ajanjaksolle päätöksen perustoimeentulotuesta. Kelan perustoimeentulotukipäätös on liitettävä kunnalle tehtävään täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuenhakemukseen.

Mikäli asiakas hakee täydentävää toimeentulotukea ja Kelan tekemä perustoimeentulotukilaskelma on ylijäämäinen, tehdään kunnassa täydentävän toimeentulotuen laskelma ja päätös. Laskelmaan otetaan tuloksi perustoimeentulotuen ylijäämä ja menoksi hyväksyttävät täydentävän toimeentulotuen menot. Jos Kelan perustoimeentulotuen laskelma on alijäämäinen, täydentävän toimeentulotuen laskelmaa ei pääsääntöisesti tarvitse tehdä. Näissä tilanteissa riittää päätös täydentävästä toimeentulotuesta. Täydentävä toimeentulotuki kunnassa voidaan käsitellä toimeentulotukilain 23 §:n mukaisella takaisinperinnällä.

Toimeentulotukiasioiden käsittelyvaiheisiin kuuluvat hakemuksen vastaanotto, asian selvittely, mahdollisten lisäselvitysten hankkiminen joko asiakkaalta tai viranomaisaloitteisesti sekä päätöksen teko. Kaikissa näissä käsittelyvaiheissa tulee pyrkiä viivytyksettömään menettelyyn ja päätös toimeentulotuesta on annettava viivytyksettä. Toimeentulotukilain perusteella hakijalla on oikeus saada päätös viimeistään 7 arkipäivän kuluessa hakemuksen jättämisestä tai sen täydentämisestä. Saapumispäivää ei lasketa määräaikaan. Kiireellisessä tilanteessa asiakkaalla on oikeus saada päätös samana tai viimeistään seuraavana päivänä. Jos hakemus saapuu kuntaan esimerkiksi maanantaina, määräajan laskeminen alkaa tiistaina ja päättyy seuraavan viikon keskiviikkona, jolloin päätös on viimeistään annettava.

Mikäli hakemus on puutteellinen, tarpeelliset lisäselvitykset pyydetään välittömästi vireillepallon yhteydessä kuitenkin viimeistään 7 arkipäivän kuluessa hakemuksen saapumisesta ja niiden toimittamiselle annetaan määräaika. Päätös annetaan viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä, kun täydennetty hakemus on saapunut. Mikäli lisäselvityksiä ei ole toimitettu määräaikana, hakijalle annetaan päätös käytettävissä olevien tietojen perusteella.

Päätös annetaan aina kirjallisena. Päätöksessä on otettava kantaa kaikkiin hakemuksessa esitettyihin vaatimuksiin ja perusteltava asianomaisilla lainkohdilla. Myös osittain hylättyyn hakemukseen tehdään päätös perusteluineen. Kohtuullisuusuharkinnan käyttö tulee mainita ja perustella.

Päätökseen tyytymättömällä on oikeus tehdä oikaisuvaatimus Keiteleen kunnan sosiaalilautakunnalle. Päätöksen liitteenä on muutoksenhakuohje. Lautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla Itä-Suomen hallinto-oikeuteen.

Toimeentulotukilain mukaan toimeentulotukiasiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti kunnan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan tai perustoimeentulotu-

en myöntämisen osalta Kelan toimihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun asiakas on tätä pyytänyt kunnalta tai perustoimeentulotukeen liittyvän asian osalta Kelalta. Kun kunta tai Kela käsittelee toimeentulotukea koskevaa asiaa, sen tulee tiedottaa toimeentulotukiasiakkaalle edellä mainitusta oikeudesta henkilökohtaiseen keskusteluun ja tarvittaessa neuvoa asiakasta tämän oikeuden käyttämisessä.

Toimeentulotuen käsittelijällä on oikeus tarkistaa salassa pidettäviä tietoja viranomaisteitse ilman asiakkaan suostumusta (esimerkiksi Kelalta etuustietoja ja verotoimistosta vahvistetut verotiedot). Asiakkaan antamien virheellisten tietojen perusteella myönnetty toimeentulotuki voidaan periä takaisin ja asiasta tehdään tarvittaessa rikosilmoitus.

Asiakkaan tiedot kirjataan toimeentulotuen tietojärjestelmään. Asiakkaan on ilmoitettava muutokset henkilö-, perhe-, osoite- ja pankkiyhteystiedoissaan. Asiakkaalla on oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot edellä mainitusta asiakastietojärjestelmästä tulostettavasta otteesta maksutta kerran kalenterivuodessa. Kirjallinen tietopyyntö käsitellään esimiehen kautta.

Päätöksentekijän on huolehdittava siitä, että henkilö- ja perhetiedot sekä osoite- ja pankkitiedot ovat tietojärjestelmässä oikein. Erityisesti perhetilanteen muuttuessa tai lasten aikuistuesssa, on tilanne tarkistettava.

Uuden asiakkaan on aina todistettava henkilöllisyytensä esittämällä henkilöllisyystodistus. Ulkomaalaisen henkilön passi ja muut matkustusasiakirjat tarkistetaan hänen henkilöllisyytensä toteamiseksi sekä sen arvioimiseksi, onko hakijalla oikeutta toimeentulotukeen Suomessa. Jos henkilö oleskelee säännöllisesti muussa kunnassa tai ulkomailla yli 16 vuorokautta, ei toimeentulotukioikeutta synny.

Sosiaaliohjaajalla on oikeus päättää asiakassuunnitelman mukaisesta täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta ja palvelusihteeri voi päättää asiakassuunnitelman mukaisesta täydentävästä toimeentulotuesta. Sosiaalityöntekijä päättää ehkäisevästä toimeentulotuesta.

Viranomaisen, jolle on erehdyksestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian käsittelemiseksi, on viipymättä siirrettävä asiakirja toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava asiakirjan lähettäjälle. Asiakirjaa siirrettäessä asian tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä (Hallintolaki 21 §).

3. TOIMEENTULOTUEN RAKENNE

Toimeentulotuki jakautuu Kelassa käsiteltävään perustoimeentulotukeen ja kunnassa käsiteltävään täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen.

3.1 Perustoimeentulotuki (Kela käsittelee)

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä.

Perustoimeentulotukea voi saada henkilö tai perhe, jonka tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Perustoimeentulotukea voi saada perusosalla katettaviin menoihin ja muihin perusmenoihin. Perusosa on kiinteä summa, joka on tarkoitettu jokapäiväisen

elämän välttämättömiin menoihin. Näitä menoja ei siis huomioida erikseen perustoimeentulotuksessa, vaan ne sisältyvät perusosaan yhtenä kokonaisuutena.

- perusosa (ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja tietoliikenteen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot)
- muut vastaavat henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.
 - asumismenot (esim. vuokra/vastike/omakotitalon hoitomenot/taloussähkö/ kotivakuutus)
 - välttämättömät muuttokustannukset ja vuokravakuus
 - muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot (esim. terveyskeskuksen asiakasmaksut, reseptilääkkeiden omavastuuosuudet ja silmälasit)
 - lasten kunnallisen päivähoidon sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan menot
 - lapsen tapaamisesta etävanhemmalle aiheutuvat menot siltä osin kuin ne perustuvat kunnan vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen
 - välttämättömän henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot.

3.2 Täydentävä toimeentulotuki (kunta käsittelee)

Täydentävänä toimeentulotukena käsitellään tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat muut kuin toimeentulotukilain 7 b §:ssä tarkoitetut asumisesta aiheutuvat menot sekä henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot.

Henkilön tai perheen erityisenä tarpeen tai olosuhteena voidaan pitää esimerkiksi pitkäaikaisista toimeentulotuen saamista, pitkäaikaista sairautta sekä lasten harrastustoimintaan liittyviä erityistarpeita. Täydentävän tuen myöntää kunta asiakkaan hakemuksesta. Tässä ohjeessa on linjattu yleisimpiä tilanteita täydentävälle tuelle.

Täydentävän toimeentulotuen tarve arvioidaan asiakaskohtaisesti asiakkaalle tehdyn laskelman perusteella. Jos asiakkaalla ei ole Kelan perustoimeentulotuen laskelman perusteella oikeutta perustoimeentulotukeen, siirtyy laskelman osoittama tuloylijäämä täydentävästä toimeentulotuesta tehtävään laskelmaan ja päätökseen.

Täydentävässä toimeentulotuksessa ei ole suljettu pois mitään menolajia, jos menot harkitaan asiakkaalle tarpeellisiksi. Menon huomioon ottaminen täydentävässä toimeentulotuksessa edellyttää asiakaskohtaista harkintaa sen osalta, katsotaanko meno asiakkaan tilanteessa tarpeelliseksi tai toimeentulotuen tavoitteita edistäväksi. Asiakaskohtainen yksilöllinen harkinta tapahtuu toimeentulotukitiimissä.

3.3 Ehkäisevä toimeentulotuki (kunta käsittelee)

Ehkäisevää toimeentulotukea kunta myöntää päättämiensä perusteiden mukaisesti sosiaalisen turvallisuuden ja omatoimisen suoriutumisen edistämiseksi sekä syrjäytymisen ja pitkäaikaisen toimeentulotukiriippuvuuden ehkäisemiseksi.

Asiakkaille, jotka eivät asioi toimeentulotuessa ja sosiaalityössä vain satunnaisesti, tulee asiakaslain ja sosiaalihuoltolain mukaan tehdä kokonaisvaltainen palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma toimenpidevaihtoehtoineen, ellei se ole selvästi tarpeetonta. (L sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) 7 § ja Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)36 ja 39 §).

3.4 Kiireellinen toimeentulotuki

Kiireellisessä tilanteessa päätös on tehtävä samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta ja muussa tapauksessa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Perustoimeentulotuen ratkaisu tulee tehdä ensin ja Kela vastaa perustoimeentulotuen piiriin kuuluvien ratkaisujen tekemisestä myös kiireellisissä tilanteissa. Toimeentulotukilain 14 §:n säännös mahdollistaa kuntien päätöksenteon pääsääntöisesti Kelan aukioloaikojen ulkopuolella.

Kiireellinen tilanne, johon henkilö ei ole voinut kohtuudella varautua voi olla esimerkiksi äkillinen ja odottamaton kriisitilanne, tulipalo, erotilanne ja muu perhekriisi, väkivallan tai rikoksen uhriksi joutuminen. Kelan aukioloaikojen ulkopuolella kiireellinen tuki myönnetään ehkäisevänä toimeentulotukena. Tukea voidaan myöntää esimerkiksi välttämättömään kuljetukseen tai hätämajoitukseen.

4. ERITYISISTÄ TARPEISTA TAI OLOSUHTEISTA AIHEUTUVAT MENOT

Kodin irtaimistohankinnat

Yksittäiset kodin hankinnat sisältyvät pääsääntöisesti perusosaan. Muutto ei sinänsä oikeuta kodinhankintoihin toimeentulotuella. Kodin perustamiseen ja kodin tarvikkeisiin voidaan myöntää toimeentulotukea erityisen painavista syistä kertaluonteisesti. Kodin perustamiseen voidaan myöntää tukea, mikäli hakijalla ei ole lainkaan koti-irtaimistoa, eikä hänellä ole ollut mahdollista varautua hankintoihin. Asiakkaita ohjataan hankkimaan tarvikkeet käytettyinä.

Hakijan tulee esittää tarveselvitys ja eritelty kustannusarvio välttämättömistä hankinnoista ennen päätöksentekoa. Mahdollisuuksien mukaan tulee hyödyntää ensisijaisesti käytettyjä koneita, laitteita ja kalusteita. Kodin perustamiseen liittyviä hankintoja ovat muun muassa välttämättömät kalusteet, astiat, tekstiilit ja siivousvälineet. Jälkihuolto nuorten kohdalla ensiasunnon perusvarustus maksetaan ensisijaisesti nuoren itsenäistymisvaroista. Kotoa itsenäiseen asumiseen muuttaville nuorille ei pääsääntöisesti myönnetä kodinperustamiskuluja, vaan heidän edellytetään saavan välttämättömän perusvarustuksen kotoa. Myös avioerotilanteissa välttämättömän perusvarustus katsotaan pääsääntöisesti saatavan yhteisestä kodista.

Toimeentulotukea voidaan myöntää välttämättömiin kodinhankintoihin. Avustus voidaan antaa maksusitoumuksena. Ns. alkuavustus kattaa käyttötavarat (astiat, valaisimet, siivousvälineet,

kodintekstiilit). Kodin perustamiseen ensiasuntoon muuttavalle tai vastaavassa tilanteessa olevalle:

- yksin asuvalle enintään 200 €
- perheelliselle enintään 300 €

Pesukone

Tukea voidaan myöntää, jos kyseessä on lapsiperhe, eikä taloyhtiössä ole pesukonetta. Yksinasuvalle voidaan myöntää tukea, mikäli taloyhtiössä ei ole pesukonetta ja hakijalla on sairauteen tai vammaan liittyvä erityinen syy.

- enintään 300 €

Muut kodinhankinnat:

(alkuavustuksen lisäksi tai erikseen hankittuna max-hinnat)

• Pöytä ja tuolit	135
• Sänky + patja tai runkosänky	120
• Parisänky + patja	240
• Jääkaappi
(ellei sis. keittiökalusteisiin)	220

Television hankintaan ei myönnetä toimeentulotukea. Digiboxi, internet-liittymä tai muut vastaavat tietoliikennemaksut sisältyvät perusosaan eikä niihin erikseen myönnetä toimeentulotukea.

Astianpesukoneeseen, pakastimeen tai kuivausrumpuun ei myönnetä avustusta.

Lasten tarvikkeet

(hankittava ensisijaisesti käytettynä, maksusit.)

• Rattaat	50
• Lastenvaunut	120
• Lapsen muut tarvikkeet
(esim. syöttötuoli, auton turvaistuin, pyörän turvaistuin, kypärä)	200
• Lapsen sänky + patja	80

Vaatemenot

Vaate- ja jalkineenot sisältyvät toimeentulotuen perusosaan, joten niihin ei pääsääntöisesti myönnetä erikseen toimeentulotukea. Toimeentulotukea voidaan kuitenkin myöntää erityisiin

tarpeisiin. Tällaisia menoja voivat esimerkiksi olla romaninaisen vaatemenot tai naisen raskaudesta aiheutuneet vaatemenot. Tavanomaista suurempikokoisen vaatetuksen tai jalkineet tarvitsevalle asiakkaalle huomioidaan niiden teettämisestä tai hankinnasta aiheutuvat kustannukset täydentävänä toimeentulotukena erityisistä tarpeista johtuvina menoina.

Romaninaisen vaatetukseen voidaan huomioida hameen hankintakuluina enintään kahden vuoden välein 450 €. Tämä edellyttää pitkäaikaista toimeentulotukiasiakkuutta. Muut romaniväestön vaatehankinnat sisältyvät perusosaan (ks. KHO (7.4.2000/686)

Vankeuslain (767/2005 2 §) mukaan vangille, jolla ei ole asianmukaista omaa vaatetusta, on annettava soveltuva vaatetus vankilassa käytettäväksi sekä tuomioistuimessa käyntiä tai muuta vankilasta poistumista varten. Vangin vapautuessa pitkästä vankeusrangaistuksesta voidaan tarvittaessa myöntää täydentävää toimeentulotukea välttämättömään vaatetukseen, mikäli vangilla ei ole asiallisia omia vaatteita. Vangin tulee kuitenkin lähtökohtaisesti hakea ajoissa Kelan perustoimeentulotukea.

Lasten harrastusmenot

Alle kouluikäisen lapsen harrastusmenot sisältyvät pääsääntöisesti perusosaan.

Tuetaan yhtä lapsen tai nuoren kehittymisen ja sosiaalistumisen kannalta tärkeintä harrastusta ja siihen liittyvien välineiden hankintaa. Lasten harrastusten tukeminen voidaan huomioida pitkäaikaisasiakkaana tai toistuvaisasiakkaana olevalle perheelle tai muutoin pitkään pienillä tuloilla olevalle perheelle (perustoimeentulotuen vähäinen ylitys). Tuen enimmäismäärä 200 €/lapsi/vuosi. Harrastusmenoista on esitettävä tositteet. Alle esikouluikäisten lasten harrastusmenot katsotaan katettavan perusosalla.

Lisäksi toimeentulotukea voidaan myöntää seuraaviin kouluikäisen lapsen hankintoihin enintään:

• sukset	100
• luistimet	30
• polkupyörä+ kypärä	50+20
• sisäpelikengät	30

Aikuisten harrastusmenot on huomioitu toimeentulotuen perusosassa.

Yleinen ylimääräinen tuki

Kun asiakas on ollut vuoden yhtäjaksoisesti toimeentulotuen saajana, voidaan hakemuksesta myöntää 50 € täydentävää toimeentulotukea 12 kuukauden välein.

Aikuisen polkupyörän hankintaan voidaan myöntää kertaluonteisesti 150 € opiskelun, työn, työllistymisen edistämisen, säännöllisten terveydenhuoltopalveluiden tai lasten päivähoitokuljetusten vuoksi. Kypärän hankintaan voidaan myöntää 20 €. Toimeentulotuki myönnetään tosiasiallisiin menoihin kuitteja vastaan. Kuluja voidaan korvata kuitteja vastaan.

Tuettu loma

Pitkäaikaisasiakkaana tai toistuvaisasiakkaana olevalle lapsiperheelle tai muutoin pitkään pienillä tuloilla olevalle perheelle (perustoimeentulotuen vähäinen ylitys) voidaan perustellusta syystä myöntää tuetun loman omavastuuosuus kahden vuoden välein. Matkakuluista perhe vastaa itse. Toimeentulotuki myönnetään tosiasiallisiin menoihin kuitteja vastaan

Perhejuhlat

Perhejuhlien järjestämiseen pitkäaikaisasiakkuuden perusteella (häät, rippijuhlat, ristiäiset, muistotilaisuus) voidaan myöntää henkilölle tai perheelle enintään 85 €

Lähiomaisten (vanhemmat, sisaret, puoliso, lapset ja isovanhemmat) hautajaisiin osallistumista varten pitkäaikaisasiakkaille voidaan myöntää:

- hautajaisvaatteisiin 60 €
- kukkalaitteeseen 40 €

Täydentävä toimeentulotuki hautauskuluihin

Toimeentulotuen käsittely lähtee vainajan taloudellisesta asemasta. Perukirjan mukaiset vainajan varat (pankkitilin kuolinpäivän mukainen saldo ja muut varat) huomioidaan tulona ja välttämättömät kohtuulliset hautauskustannukset menona. Myös lesken varat otetaan huomioon kun taloudellista asemaa selvitetään. Toimeentulotukea voidaan myöntää, mikäli kuolinpesä on varaton.

Vainajan maksamattomia sairaala- ym. laskuja ei oteta huomioon, vaan ne jäävät pesän veloiksi.

Täydentävä toimeentulotuki käsitellään perunkirjoituksen jälkeen ja perukirja liitetään toimeentulotukihakemukseen. Toimeentulotuen hautausmenoihin hakee kuolinpesän hoitaja.

Välttämättöminä hautausmenoina voidaan hyväksyä:

- arkku enintään 550 €
- vainajan vaatetus
- arkkuun laitto
- arkun kansikoriste enintään 30 €
- säilytystilan vuokra
- vainajan kuljetus kotipaikkakunnalla 80 €
- paikallisen seurakunnan lasku (hautasija 60 €, hautausmaksu 200 €)
- polttohautauksessa: urna enintään 80 €, tuhkauskulut

Kustannukset vainajan kuljetuksesta ja hautauksesta toiselle paikkakunnalle käsitellään erillisen harkinnan mukaan. Hautakiveä, muistotilaisuuden järjestämiskuluja, lehti-ilmoituskuluja, tilavuokria, perunkirjoituksesta aiheutuneita kuluja ei huomioida. Kuolinpesän varoilla tulee ensisijaisesti hoitaa hautaukseen liittyviä laskuja.

Edunvalvontamenot

- maistraatin perimät maksut: edunvalvojan määrääminen, tilintarkastusmaksu
- edunvalvontapalkkio (mikäli on jo huomioitu asiakasmaksua vähentävänä, toimeentulotukea ei myönnetä)

Lainat, kulutus- ja osamaksuvelat, ulosotto, jäännösverot, sakot

Lainojen, kulutusluottojen tai osamaksuvelkojen takaisinmaksuun, ulosottomaksuihin tai jäännösveroihin ei pääsääntöisesti myönnetä toimeentulotukea. Ensisijaisena keinona on neuvottelu velkojan/pankin kanssa lyhennysten lykkäämisestä ja velkajärjestelyyn hakeutuminen, viimesijaisena keinona on velkojen erääntyminen ulosmitattavaksi. Sakoihin ei myönnetä toimeentulotukena.

Opintolainan korkomenot

Kelan korkoavustus on ensisijainen ja asiakkaan tulee esittää siitä päätös. Mikäli asiakas ei voi saada Kelan korkoavustusta, huomioidaan korkomenot täydentävän toimeentulotuen menona.

Ajokortista aiheutuvat kustannukset

Ajokortin hankkimisesta tai sen uusimisesta aiheutuvia kustannuksiin ei myönnetä toimeentulotukea. Ajo-oikeuden täydentämiseen lisäkoulutuksella työllistymistä edistävänä toimenpiteenä voidaan myöntää toimeentulotukena sosiaalityöntekijän/sosiaalihoajaan arvioinnin perusteella. Päätöksen kulujen huomioon ottamisesta tekee sosiaalityöntekijä/ sosiaalihoaja.

Matkakulut

Matkakulut opiskelun ajalta

- Opiskelijan koulumatkakulut kattaa ensisijaisesti koulumatkatuki ja opintojen ajalta maksettava opintotuki tai muu koulutusetuus ja työttömän opiskelijan/työllistymistä edistävässä palvelussa olevan osalta kulukorvaus.
- Mikäli edellä mainittu ensisijainen etuus ei ole vielä käytettävissä, voidaan poikkeuksellisesti myöntää matkakuluihin toimeentulotukea. Opintojen tulee sisältyä asiakassuunnitelmaan.

Matkakulut kuntouttavan työtoiminnan ajalta

- Oman kulkuneuvon käyttämisestä aiheutuvat menot voidaan ottaa huomioon esim. silloin, kun se työtehtävien, puuttuvien tai hankalien liikenneyhteyksien, sairauden tai vamman vuoksi on välttämätöntä. Mikäli kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla tai työkokeilussa olevalle maksetaan oman auton käyttökulujen perusteella, noudatetaan Kelan määrittämää korvausperustetta (0,20 €/km vuonna 2019).

Opiskelukulut

Opiskeluun liittyvät kustannukset katetaan pääsääntöisesti opintoetuudella. Hakijan tai perheen pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden perusteella voidaan opiskelukuluihin myöntää enintään 150 €/lukukausi (esim. työvaatteet, työkengät, opiskeluvälineet, opiskelumaksut) tutkintoon johtavien opintojen perusteella. Hakijan tulee esittää oppilaitoksen selvitys välttämättömistä opiskelutarvikkeista. Pääsääntöisesti tuetaan vain yhden ammattitutkinnon osalta. Pääsykokeista aiheutuviin kuluihin kuten soveltuvuustestin kuluihin voidaan myöntää toimeentulotukea pitkäaikiasiakkuuden perusteella.

Pitkäaikiasiakkaana tai toistuviasiakkaana olevalle lapsiperheelle tai muutoin pitkään pienillä tuloilla olevalle perheelle (perustoimeentulotuen vähäinen ylitys) voidaan perustellusta syystä huomioida lapsen tai nuoren opintoihin/opiskeluun tarvittavan tietokoneen hankintaan 300 €, kun perheessä ei ole tietokonetta. Ylioppilastutkintomaksut voidaan huomioida tilanteessa, jossa nuoren perhe on säännöllisesti toimeentulotuen saajana.

Lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) mukaisesti vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi.

Palveluasuminen

Palveluasumisessa asiakasmaksun alentaminen tai perimättä jättäminen on toimeentulotukeen nähden ensisijainen keino. Mikäli toimeentulotuen tarve on jatkuva, ohjataan hakemaan maksuvapautus asiakasmaksusta.

Palveluasumisesta aiheutuvat kustannukset, joihin toimeentulotukea haetaan, tulee ilmetä asiakkaan laskusta eriteltyinä menolajeittain. Keiteleen kunnan sijoittamille asumispalveluissa asuville asiakkaille voidaan myöntää täydentävää toimeentulotukea ateriamaksuihin perusosan ravinto-osuuden ylittävään osaan.

Kotiin annettava palvelu

Mikäli palvelu ei sisällä kotisairaanhoidoa, katsotaan palvelusta perittävä maksu täydentävään toimeentulotukeen kuuluvaksi menoksi.

- Kunnan kotihoidon tekemä palvelutarpeen arviointi/hoito- ja palvelusuunnitelma avun tarpeesta esitettävä ja menot huomioidaan sen mukaisesti.

Jos asiakas on itse hakeutunut muun kuin kunnan järjestämän kotihoitopalvelun piiriin ja hänen omat tulonsa ja varansa ovat riittämättömät hänen tarvitsemiensa palveluiden ja välttämättömien elinkustannustensa kattamiseen, palvelumaksu voidaan huomioida vain erityistilanteessa; sairaus ja palvelun tarve/palvelua ei ole saatavissa kunnallisessa palvelussa.

- Mikäli toimeentulotuen tarve on jatkuva, ohjataan kunnallisen palveluiden piiriin; palvelutarpeen arviointi sekä hoito- ja palvelusuunnitelman tekeminen.

- Kotona asumisen tukemiseen erityisin perustein hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti välttämättömiin siivous-, puunkanto-, lumenauraus-, lämmitys yms. kustannuksiin, josta esitettävä kotitalousyrittäjä lasku.

Jälkihuoltonuoren itsenäistymisvarat

Kunnan on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa lastensuojelulain 75 §:n mukaisesti, yhtäjaksoisesti yli puoli vuotta kestäneen kodin ulkopuolelle lastensuojelulain perusteella, sijoitettuna olleille lapsille ja nuorille. Velvollisuus on voimassa viisi vuotta lastensuojelun asiakkuuden päättymisen jälkeen, enintään siihen saakka, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Jälkihuoltonuoren (18–21 v.) itsenäistymisvaroilla katetaan tarpeellisia täydentävän toimeentulotuen menoja (esim. kodinhankinnat, koulukustannukset) sosiaalityöntekijän suunnitelman ja yksilöllisen harkinnan mukaisesti.

Nuoren itsenäistymisvaroja voidaan suunnata kohteisiin, joita ei ole täydentävän toimeentulotuen kautta mahdollista myöntää. Nuorta voidaan tukea jälkihuoltosuunnitelman mukaisesti myös lastensuojeluvaroista.

Jälkihuoltonuorelle voidaan harkinnalla myöntää toimeentulotukea jo 17-vuotiaana. Kela tekee päätöksen perustoimeentulotuesta. Jälkihuoltonuoria tuetaan myös vuokravakuudella, jonka myöntää Kela. Jälkihuoltonuoren ei edellytetä nostavan opintolainaa.

Maahanmuuttajan erityismenot

Ulkomailla hankitun tutkintotodistuksen käännytyskuluihin ja tutkinnon rinnastamispäätöksen kuluja voidaan huomioida täydentävän toimeentulotuen menoina sosiaalityöntekijän päätöksellä.

Velkajärjestely

Velkajärjestelyn myöntämisen edellytyksenä on asiakkaan maksukyky suhteessa välttämättömiin elinkustannuksiin. Pääsääntöisesti velkajärjestelyssä olevalla ei siis ole oikeutta toimeentulotukeen. Elämäntilanteessa tapahtuvien muutosten tai vaikkapa tilapäisen sairastumisen johdosta asiakas voi kuitenkin olla toimeentulotuen tarpeessa. Velkajärjestelyn piirissä olevilla on oikeus hakea lykkäystä maksujen suorittamiseen maksuohjelman keston aikana enintään kolmella kuukaudella. Lykätyt maksuerät tulevat maksettavaksi maksuohjelman päättyessä. Maksuohjelmaan tulee myös hakea muutosta, mikäli maksukyky on pitempiaikaisesti heikentynyt. Tilapäisesti toimeentulotuella voidaan turvata se, että velallinen kykenee noudattamaan maksuohjelmaansa. Kelan ohjeessa neuvotaan hakemaan täydentävää kunasta.

5. TOIMEENTULOTUEN TAKAISINPERINTÄ JA VARALLISUUDEN HUOMIOIMINEN

Asiakaslain 20 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuollon viranomainen voi pyytää tietoja rahalaitokselta, jos sosiaalihuollon viranomainen ei saa riittäviä tietoja ja selvityksiä asiakkaalta itseltään tai 20 §:n 1 momentissa mainituilta tahoilta (valtion ja kunnan viranomaiset, eläkelaitokset, yhteisöt ja laitokset ym.) ja jos on perusteltua syytä epäillä asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa antamisen tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.

Käytettävissä olevat varat kuten säästöt, arvopaperit ja muu helposti realisoitavissa oleva varallisuus, joka ei ole tarpeen tuen hakijan toimeentulon turvaamiseksi otetaan huomioon koh- tuullisuusharkintaa käyttäen esimerkiksi siten, että säästöistä voidaan vähäinen osa jättää henkilön tai perheen itsenäisen suoriutumisen turvaksi. Jos omaisuuden hankkimiseen on otettu lainaa, varallisuus voidaan asiakaskohtaisesti harkiten ottaa huomioon nettomääräise- nä. Esimerkiksi puhelinosa on realisoitava heti.

Vaikeammin realisoitavissa olevan varallisuuden, kuten vapaa-ajan asunnon, maa- ja metsä- omaisuuden, tavanomaista kalliimman auton ja veneen ym. osalta toimenpiteisiin ryhtymiselle annetaan aikaa 3–6 kk, jona aikana toimeentulotukea voidaan myöntää.

Asiakkaalle ilmoitetaan määräaika kirjallisesti toimeentulotukipäätöksessä. Mikäli toimeentulo- tuen tarve muodostuu yli 3–6 kk mittaiseksi, tehdään varallisuudesta perintä.

Määritellyn realisointiajan jälkeen tehtävät täydentävän toimeentulotuen päätökset tehdään toimeentulotukilain 20 § mukaisella perinnällä. Hallinto-oikeuteen tehdään hakemus mahdolli- simman pian sen jälkeen, kun perintäpäätos on tehty. Asiakasta kuullaan ennen hallinto- oikeuteen asian lähettämistä.

Myönnetyn toimeentulotuen takaisinperintä on mahdollista vain toimeentulotukilain 20 §:ssä säädetyillä perusteilla. Lisäksi on otettava huomioon toimeentulotukilain 21 §:ssä säädetyt takaisinperinnän edellytykset ja esteet. Takaisinperinnän toteuttamistavoista säädetään lain 22 ja 23 §:ssä. Toimeentulotukilain 20 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla takaisinperintä tulee kysymykseen vain, jos siitä on määrätty jo tukea myönnettäessä toimeentulotukipäätös- tä tehtäessä. Kun päätös uusitaan, tulee myös perintäpäätos aina uusia. Perintäpäätotä ei voi tehdä jälkikäteen. Poikkeuksena perintä erehdyttävien tietojen perusteella, joka voidaan tehdä jälkikäteen. (TotuL 20 § 2 mom.)

Toimeentulotukilaki 21 §:n 1 momentin mukaan takaisinperintä ei saa vaarantaa korvausvel- vollisen tai sellaisen henkilön toimeentuloa, josta hän pitää tai on velvollinen pitämään huolta. Tämän vuoksi takaisin perinnästä voidaan joutua luopumaan, vaikka takaisinperinnästä olisi määrätty päättäessä toimeentulotuen myöntämisestä. Toimeentulotuen takaisinperintä ei saa aiheuttaa asiakkaalle uutta toimeentulotuen tarvetta.

Jos henkilöllä/perheellä on varallisuutta tai omaisuutta, mutta varallisuus ei ole toimeentulo- en hakuajankohtana hakijan käytettävissä tehdään myönnetystä toimeentulotuesta perintä toimeentulotukilain 20 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella.

Toimeentulotukilain 21 §:n 2 momentin mukaan korvausvelvollisen vakinaista asuntoa, tar- peellista asuinirtaimistoa ja tarpeellisia työvälineitä ei kuitenkaan voida hänen elinaikana pak- kotoimin myydä tai muutoin käyttää toimeentulotuen takaisinperimiseen. Lisäksi em. pykälän 3 momentin mukaan mainittu omaisuus jää tuen takaisinperinnän ulkopuolelle korvausvelvol- lisen kuoltuakin. jos perintä vaarantaisi sellaisen henkilön toimeentuloa, josta hän on pitänyt tai olisi ollut velvollinen pitämään huolta.

Perintäpäätos saa lainvoiman vasta hallinto-oikeuden päätöksellä, jota on haettava hallinto- oikeudelta viimeistään kolmen vuoden kuluessa tuen myöntämisestä. Toimeentulotuen myön-

tämisen yhteydessä tehty varallisuudesta perintä on luonteeltaan asian valmistelua eikä siitä ole valitusoikeutta.

Kun henkilö on tahallaan antanut erehdyttäviä tietoja/laiminlyönyt toimeentulotukilain 17 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden ja tuen myöntäminen on perustunut näihin tietoihin, voidaan toimeentulotuki periä takaisin näiden tietojen antajalta/ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöneeltä. Perintäpäättös voidaan tällöin tehdä jälkikäteen. Jos rikkomus on vakava ja näyttö kiistaton, voidaan tehdä myös tutkintapyyntö poliisille.

Perintä erehdyttävien tietojen perusteella saa myös lainvoiman vasta, kun hallinto-oikeus on tehnyt päätöksen. Hakemus toimeentulotuen takaisinperinnästä on tehtävä hallinto-oikeudelle näissä tilanteissa viiden vuode kuluessa siitä, kun tuki on maksettu. Tässäkin on edellytyksenä, että korvausvelvollisella on tai on myöhemmin oikeus sada sellaisia tuloja tai varoja, joista korvaus voidaan periä.

Toimeentulotukilain 23 §:ssä säädetään myönnetyn toimeentulotuen takaisinperinnästä odotettavissa olevasta etuudesta. Jos toimeentulotukea on myönnetty joko kokonaan tai osaksi ennakkona odotettavissa olevaa etuutta vastaan, voi kunnan toimielin periä henkilölle tulevat tulot, korvaukset ja saamiset siltä ajalta, jolta tukea on annettu ennakkona, ja käyttää niitä ennakkona annetun tuen kuittaukseen. Kunnan toimielimen on suoritettava toimeentulotuen kuittaukseen käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jäävät varat välittömästi tuen saajalle.

Jos samaan tuloon tai saatavaan kohdistuu sekä Kelan että kunnan toimielimen maksuvaatimus, tulot tai saatavat maksetaan toimeentulotukilain mukaan ensin Kelalle. Kela suorittaa perustoimeentulotuen kuittaukseen käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jääneet varat kunnan toimielimelle.

Toimeentulotukilain 23 §:n mukainen takautuvien etuuksien periminen on ns. ilmoitusmenettely, jossa etuuden maksaja on velvollinen suorittamaan takautuvasti maksettavan muun sosiaaliturvaetuuden toimeentulotuen myöntäjälle eikä perintä edellytä asiakkaan suostumusta.

6. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Sosiaali- ja perhetyön työntekijät tarjoavat asiakkaille ja asiakasperheille tukea arjessa pärjäämiseen sekä apua, neuvontaa ja ohjausta erilaisissa elämän ongelmatilanteissa. Ehkäisevä toimeentulotuki on sosiaalityön työväline ja osa suunnitelmallista sosiaalityötä.

Ehkäisevän toimeentulotuen päätökseen kirjataan yksityiskohtaiset perustelut tuen myöntämisestä tai hylkäävän päätöksen syistä sekä suunnitelma asiakkaan itsenäisestä selviytymisestä jatkossa ilman toimeentulotukea. Ehkäisevä toimeentulotuki on osa viimesijaista taloudellista tukea, jota myönnetään pääsääntöisesti kertaluonteisesti.

Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää

- lapsiperheiden syrjäytymisen ehkäisyyn ja omatoimisen selviytymisen edistämiseen,
- henkilön aktiivointia tukeviin toimenpiteisiin, esimerkiksi opiskelun tai työllistymisen edistämiseen tilanteessa, jossa muut ensisijaiset tukijärjestelmät eivät ole käytettävissä,

- ensisijaisesti lapsiperheiden asumisen turvaamiseen hädän ja asunnottomuuden uhatessa,
- ylivelkaantumisesta aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen silloin, kun avustamisella saadaan velkakierre katkaistuksi, taloudellinen tilanne vakautettua, lisävelkaantuminen tai jatkuva toimeentulotuen tarve estettyä,
- erilaisissa kriisitilanteissa taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen (esim. lähiomaisen kuolema, vakava sairastuminen, rikoksen uhriksi joutuminen, onnettomuus tai avioero).

Sosiaalihuollon tehtävä on äkillisessä kriisitilanteessa auttaa majoituksen järjestämisessä ja muissa arkipäivän välttämättömissä tarpeissa. Kela vastaa perustoimeentulotuesta myös kiireellisissä tilanteissa, joissa päätös tulee tehdä hakemuksen saapumispäivänä tai sitä seuraavana arkipäivänä. Jos asiakas pystyy kriisitilanteessa käyttämään omia varojaan, se on ensisijaista ehkäisevään toimeentulotukeen nähden. Jos henkilön koti vaurioituu äkillisesti eikä majoittuminen omassa kodissa ole mahdollista, sisältyy kotivakuutuksiin usein oikeus majoittua hotelliin vakuutusyhtiön kustannuksella. Vakuutusyhtiöillä on ympärivuorokautinen päivystys, josta on mahdollisuus tarkistaa ja saada luvan majoittua hotelliin tai kysyä taloudellista apua arkipäivän tarpeiden hankkimiseen.

Rästiintyneet asumismenot

Ennen asiakkaan rästiintyneiden asumismenojen käsittelemistä ehkäisevänä toimeentulotukena tulee asiakkaan hakea perustoimeentulotuen päätös Kelalta tarvittaessa takautuvasti sille ajalle, jolta rästit ovat syntyneet. Velkojen maksamien ei ole toimeentulotueessa huomioon otettava meno. Pääsääntöisesti vuokratästeihin ei ehkäisevää toimeentulotukea myönnetä. Asiakkaan tulee selvittää kaikki muut vaihtoehdot kattaa rästi osittain tai kokonaan ja laatia realistinen maksusuunnitelma. Vuokratästin myöntämisen yhteydessä asiakkaalle tulee laatia suunnitelma. Asiakasta veloitetaan siirtämään Kelan asumistuen maksu suoraan vuokranantajalle ennen kuin tehdään päätös vuokravelan maksamisesta sekä ilmoitetaan Kelaan siitä, että perustoimeentulotuki tulee maksaa ensisijaisesti vuokraan.

Ennen vuokratästin maksamista osittain/kokonaan tulee aina tehdä tilannearvio ja suunnitelma asiakkaan selviytymisestä asumiseen liittyvistä velvoitteista jatkossa. Jos asiakas hädettään asunnosta, vuokratästä ei makseta ollenkaan. Mikäli asiakkaalla ei ole realistisia mahdollisuuksia selviytyä itsenäiseen asumiseen liittyvistä velvoitteista, vuokravelkaa ei makseta. Tällöin asiakkaan kanssa selvitetään muut asumis- ja palveluvaihtoehdot.